

Turgay Sebzecioğlu, *Dilbilim Kavramlarıyla Türkçe Dilbilgisi*, Kesit Yayınları, İstanbul 2016, 438 s. ISBN: 978-605- 9408-13-4 (Tanıtma)

Mehmet Gürlek¹

¹Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Dilbilimi Bölümü, İstanbul, Türkiye

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Mehmet Gürlek,
İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Dilbilimi Bölümü, İstanbul, Türkiye
E-mail: mehmetgurlek@gmail.com

Geliş tarihi / Date of receipt: 20.11.2017

Kabul tarihi/Date of acceptance: 20.11.2017

Atıf/Citation:

Gürlek, Mehmet. "Kitap tanıtımı: Dilbilim Kavramlarıyla Türkçe Dilbilgisi, Turgay Sebzecioğlu." *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Cilt: 57, Sayı: 57, 2017, s. 271-274.
10.26561/iutded.370919

Türkçe dilbilgisi konusunda Türk ve yabancı çok sayıda araştırmacı dilbilgisi kitabı yazmıştır. Genel olarak kuralcı bir yaklaşımla hazırlanan bu kitapların çoğu tasarımı, sunum, terim kullanımı gibi yönlerden farklı görünseler de öz olarak farklılık göstermez. Batının geleneksel dilbilgisi kitaplarının uyarlanması biçiminde gördüğümüz bu çalışmaların ortak bir özelliği de modern dilbilimi bulgularından yararlanmadan hazırlanmasıdır. Geleneksel dilbilgisi dilin dar bir kesiti üzerinde işlem yaparken dil düzeneğine yabancı, kökeni dil dışında olan katı kurallara buyurucu bir tutumla yaklaşır. Dilbilimi ise dilbilgisinden farklı olarak bilimsellik temelinde dillerin betimlemesini yapmaktan başka hiçbir amacı yoktur. Dilbiliminin dilbilgisi çalışmalarından yavaş yavaş ayrılarak kendine özgü bir inceleme alanı olarak ortaya çıkmasından günümüze kadar büyük ilerleme kaydetti. Ne var ki köklü bir dilcilik geleneğine sahip olmamıza rağmen dilbilgisi çalışmalarının dilbilimindeki gelişmelere yeterince ayak uyduramadığını görmekteyiz. Türkçeyi daha iyi öğrenmek ve öğretmek için modern dilbilimi bulgularından yararlanmak, dilbilgisi çalışmaları için artık bir zorunluluktur.

Hal böyleyken Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi Dr. Turgay Sebzecioğlu'nun *Dilbilim Kavramlarıyla Türkçe Dilbilgisi* adlı çalışması Kesit Yayınları tarafından 2016 yılının Ekim ayında yayınlandı.

İnsan dilinin nasıl bir dizge (system) olduğuna ve dil edinime dair kısa bir giriş ile başlayan kitap bunu izleyen yedi temel bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler sırasıyla *I. Sesbilim ve Sesbilgisi, II. Türkçenin Ses Örüntüleri, III. Türkçenin Biçimbilimi, IV. Dilbilgisel Kategoriler, V. Sözcük Türleri ve Sınıflandırma Ölçütleri, VI. Biçim-Sözdizimsel Bazı Konular, VII. Türkçenin Bilgi Yapısı*. Bu bölümlerden sonra *Türkçe-İngilizce Terim Listesi, Kaynaklar, Kavram Dizini ve Ekler* yer almaktadır.

Sesbilim ve Sesbilgisi bölümünde ses, sesbilim, sesbilgisi, temel gösterim ve yüzey gösterim, sesbirim ve sesbirimcik terimleri açıklanmış, sesler uluslararası sesçil alfabe ile verilmiş, konuşma organları şematik olarak gösterilmiştir.

Kitabın ikinci bölümü *Türkçenin Ses Örüntüleri* başlığını taşımaktadır. Bu bölümde Türkçenin genel ses özellikleri tanıtılmış, *Türkçenin parçalıbirim sesbilgisi* kapsamında ünsüzlerin özellikleri ve ünsüzlerle ilgili ses olayları, ardından ünlülerin özellikleri ve ünlülerle ilgili ses olayları ve ünlü uyumları üzerinde durulmuştur. Bu bölümün son kısmı *Türkçenin parçalarüstü sesbilgisine* ayrılmış, bu başlık altında kavşak, durak, ton, ezgi ve vurgu ana çizgileriyle açıklanmıştır.

Türkçenin Biçimbilimi, çalışmanın üçüncü bölümüdür. Sözcüğün tanımlanmasıyla başlayan bu bölümde sözlükbirim, sözcükbiçim ile atasözü ve deyim gibi kalıplaşmış dil birimleri açıklanmıştır. Biçimbirim kısmında bağımlı ve bağımsız biçimbirimler, sözlüksel ve dilbilgisel biçimbirim ile türetim ve çekim biçimbirimleri üzerinde durulmuştur. Türetim, ekleme, ikileme, kırpma, gerioleşüm ve kısaltma gibi biçimbilimsel süreçler bu bölümde üzerinde durulan diğer biçimbilimi konularıdır.

Kitabın en hacimli bölümünü *Dilbilgisel Kategorilerin* yer aldığı dördüncü bölüm oluşturmaktadır. Geleneksel dilbilgisi kitaplarında ad soylu sözcüklere gelen çekim ekleri ve eylemlere gelen çekim ekleri başlığında verilen konu adsıl ve eylemcil olmak üzere iki kategoride incelenmiştir. Adsıl kategoriler sayı, cinsiyet, durum ve uyum; eylemcil kategoriler ise zaman, görünüş, kip, kutupsallık, olumlu ve olumsuzluk karşıtlığı yönünden incelenmiş, Türkçenin diğer bir zenginliği olan çatı konusu üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın beşinci bölümü *Sözcük Türleri ve Sınıflandırma Ölçütlerine* ayrılmıştır. Biçimbilimin önemli bir çalışma alanı olan sözcükleri sınıflandırma üzerine kısa bir literatür bilgisinden sonra sınıflama ölçütlerine değinilmiştir. Sırasıyla adlar, adillar, sıfatlar, belirteçler, ilgeçler, bağlaçlar, ünlemler ve eylemler ele alınmış her bir başlık anlambilimsel, işlevsel, biçimbilimsel ve dağılımsal ölçüt açısından değerlendirilmiştir.

Sözdizimsel Bazı Konular kitabın altıncı bölümünü oluşturur. Ad öbekleri ve adlaştırma ile başlayan bölümün alt başlıklarını iyelikli ad öbeği, iyelik yapısı, belirtili ve belirtilsiz ad öbekleri oluşturmaktadır. Chomskyci dilbilgisinin ilkeler ve değiştirgenler yaklaşımında bir alt kuram olan yönetim kuramı ve minimalist program yaklaşımı içerisinde yer alan özellik denetleme kuramına göre girişik birleşik tümce yapıları konusu üzerinde durulmuştur. Bu yapılar içerisindeki belli başlı adlaştırma ve zarflaştırma yapıları örneklendirilmiştir.

Kitabın yedinci ve son bölümü *Türkçede Bilgi Yapısına* ayrılmıştır. Bu başlık altında bilgi yapısıyla ilgili genel yaklaşımlar ve kavramlardan bahsedilmiş Türkçe örnekler üzerinden bilgi yapısı ve Türkçeye yansımaları konu, odak ve yorum bileşenleriyle incelenmiştir.

Dilbilimi temelli hazırlanan bu kitapta yaygın kullanılan terimler tercih edilmiş işlevci-biçimci ayırımı yapılmadan bazı kuramların ilke ve bulgularından yararlanılarak geleneksel dilbilgisinin betimleme ve açıklamalarındaki karşılaştığı açmazlara ve tartışmalı konulara yeni bakış açıları getirmeye çalışmıştır. Terimler son derece açık ve anlaşılır biçimde tanımlanmış, konular eş zamanlı ve art zamanlı örneklerle desteklenmiş, yer yer dünya dillerinden örneklerle karşılaştırmalar yapılmıştır. Hemen her başlık altında araştırma, araştırma ve tartışma soruları verilmiş, konuların büyük bölümünde ilgili konunun öğretimiyle ilgili öneriler getirilmiştir.

Yukarıda bölümleri ve alt başlıklarını kitaptaki düzenlenişleriyle vermeye çalıştığımız, amaç, içerik ve düzenlenişleriyle başarılı olan *Dilbilim Kavramlarıyla Türkçe Dilbilgisi* ile ilgili birkaç noktaya dikkat çekmek isteriz. Özellikle *Sesbilim ve Sesbilgisi* ile *Türkçenin Ses Örüntüleri* bölümlerinde modern fonoloji kuramlarından (Autosegmental Phonology, Optimality Theory, Government Phonology, Strict CV phonology, Dependency Phonology, Evolutionary Phonology, Substance Free Phonology, Lexical Phonology, Labrotary Phonology vb.) daha fazla faydalanması gerektiği önerilebilir. Zira temel/üst gösterim ve yüzey gösterim arasındaki farkı göstermek amaçlı sunulan bilgilerde (s.40), İngilizcede çoğul eki olan –s sesbilgisi kitaplarında temelini Morris Halle ve Noam Chomsky'nin attığı SPE çalışmasından bu yana (kırk yıldan uzun bir süredir) istisnasız tüm fonoloji

çalışmalarında temel gösterimde /z/ yüzey gösterimde [s], [z], [ız] olarak sunulmaktadır. Yine kitapta yer yer referans alınan “en az çaba yasası” artık hiçbir fonoloji teorisince kabul edilmemektedir. Genellikle fonetik çevrelerinin dillendirdiği yasa bahsedildiği gibi fonetik ile ilgilidir, fonoloji ise seslerin zihindeki kayıtlı halleri ve bunlar arasındaki etkileşimlerin kuralları ile ilgilendiği için böyle bir “yasa” ile son yirmi beş senedir açıklama sunmamaktadır. Ayrıca “... patlamalı ünsüzlerle başlamak Türkçenin sesletim dizgesine ağır gelmektedir.” (s.69), “Türkçe açık hece eğilimlidir” (s.73) gibi ifadelere mesnet teşkil edebilecek derlem istatistikleri gibi bilgiler olmaksızın yapılan yorumlardan kaçınmak faydalı olabilir.

Kategorik bir dilbilgisi kitabı özelliği de taşıyan bu çalışma Türkçe dilbilgisi üzerine çalışan araştırmacılara, Türkçeyi yabancı dil olarak öğreten öğreticilere yönelik kaynak kitabı niteliği taşımaktadır. Ayrıca Türkoloji öğrencileri dilbilgisi çalışmalarında dilbilimi ile desteklenmiş bu dilbilgisi kitabını kullanarak Türkçe üzerinde derinlemesine düşünmesine ve doğru cevapları bulmasına fayda sağlayacaktır.